

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо визнання особою без громадянства

(Відомості Верховної Ради (ВВР), 2020, № 44, ст.382)

Верховна Рада України постановляє:

I. Внести зміни до таких законодавчих актів України:

1. У Кодексі адміністративного судочинства України (Відомості Верховної Ради України, 2017 р., № 48, ст. 436):

1) частини другу і одинадцяту статті 289 після слів "додаткового захисту в Україні" доповнити словами "або особою без громадянства";

2) у тексті Кодексу слова "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції" у всіх відмінках замінити словами "центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів" у відповідному відмінку.

2. У Законі України "Про імміграцію" (Відомості Верховної Ради України, 2001 р., № 41, ст. 197 із наступними змінами):

1) частину третю статті 4 доповнити пунктом 6 такого змісту:

"6) особам без громадянства, які проживали на території України на підставі посвідки на тимчасове проживання протягом двох років з дня визнання їх особами без громадянства";

2) у статті 9:

а) у частині шостій слово і цифри "пунктах 1, 3" замінити словом і цифрами "пунктах 1, 3, 6";

б) частину сьому доповнити пунктом 14 такого змісту:

"14) для осіб, зазначених у пункті 6 частини третьої статті 4 цього Закону, - оригінали (після пред'явлення повертаються) та копії посвідки на тимчасове проживання та рішення про надання статусу особи без громадянства";

в) у частині восьмій слово і цифри "пунктах 1, 3" замінити словом і цифрами "пунктах 1, 3, 6";

3) у тексті розділів I-IV слова "центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері імміграції" у всіх відмінках замінити словами "центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів" у відповідному відмінку.

3. Частину першу статті 14 Закону України "Про безоплатну правову допомогу" (Відомості Верховної Ради України, 2011 р., № 51, ст. 577 із наступними змінами) доповнити пунктом 8¹ такого змісту:

"8¹) особи, які звернулися із заявою про визнання особою без громадянства, - на всі види правових послуг, передбачені частиною другою статті 13 цього Закону, з дня подання особою заяви про визнання особою без громадянства до прийняття остаточного рішення за заявою, а також під час отримання дозволу на імміграцію, оформлення посвідки на тимчасове чи постійне проживання".

4. У Законі України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" (Відомості Верховної Ради України, 2012 р., № 19-20, ст. 179 із наступними змінами):

1) у статті 1:

а) у частині першій:

пункт 15 викласти в такій редакції:

"15) особа без громадянства - особа, яка не розглядається як громадянин будь-якою державою в силу дії її закону";

абзац п'ятий пункту 27 доповнити словами "або особою без громадянства";

доповнити пунктом 28 такого змісту:

"28) законні представники дитини - батьки (усиновлювачі), прийомні батьки, батьки-вихователі, опікуни, піклувальники (у тому числі опікуни чи піклувальники, призначені такими до прибуття в Україну, або інша повнолітня особа, яка до прибуття в Україну добровільно чи в силу звичаю країни походження взяла на себе відповідальність за виховання дитини), представники закладів, що виконують обов'язки опікунів і піклувальників";

б) доповнити частиною другою такого змісту:

"2. Термін "дитина, розлучена із сім'єю" вживається в цьому Законі у значенні, наведеному в Законі України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту";

2) у статті 4:

а) у частині чотирнадцятій слова "дозволу на імміграцію" замінити словами "посвідки на постійне проживання чи набуття громадянства України";

б) доповнити частинами двадцять другою і двадцять третьою такого змісту:

"22. Іноземці та особи без громадянства, які перебувають на території України на законних підставах, зобов'язані мати дійсний паспортний документ. Іноземець або особа без громадянства у разі втрати або обміну паспортного документа повинні протягом трьох робочих днів письмово повідомити про це центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Особа, яка не може отримати паспортний документ у зв'язку з тим, що вона не розглядається як громадянин будь-якою державою в силу дії її закону, має право звернутися до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, із заявою про визнання особою без громадянства, незважаючи на законність чи незаконність її перебування на території України.

23. Особи, яких визнано особами без громадянства в порядку, встановленому цим Законом, та які отримали посвідку на тимчасове проживання, вважаються такими, які тимчасово перебувають на території України на законних підставах, на період до отримання посвідки на постійне проживання чи набуття громадянства України";

3) у статті 5:

а) в абзаці першому частини четвертої слова "центральні органи виконавчої влади, що забезпечують реалізацію державної політики у сферах міграції, зайнятості населення та трудової міграції" замінити словами "центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, та центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері праці, зайнятості населення, трудової міграції, трудових відносин, соціального діалогу";

б) частину дев'ятнадцяту викласти в такій редакції:

"19. Підставою для видачі посвідки на тимчасове проживання у випадку, передбаченому частиною двадцять другою статті 4 цього Закону, є заява особи, визнаної особою без громадянства, копія рішення про визнання особою без громадянства, виданого центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, та письмове зобов'язання особи протягом 30 днів письмово повідомити центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, про оформлення громадянства будь-якої держави";

в) у частині двадцятій слова "цією статтею" замінити словом "законодавством";

г) доповнити частиною двадцять першою такого змісту:

"21. Технічний опис, зразки бланків посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання, порядок оформлення, видачі, обміну, скасування, пересилання, вилучення, повернення державі, визнання недійсною, знищення посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання встановлюються Кабінетом Міністрів України";

4) доповнити статтею 6¹ такого змісту:

"Стаття 6¹. Визнання особою без громадянства

1. Заява про визнання особою без громадянства подається до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, повнолітньою дієздатною особою.

Відомості про дитину наводяться в заяві одного з її законних представників. Заява про визнання дитини, розлученої із сім'єю, особою без громадянства подається одним з її законних представників. Заява про визнання недієздатної особи особою без громадянства подається її законним представником, про що уповноважена особа центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, робить на заяві відповідний напис. Якщо особа не може власноручно скласти заяву про визнання особою без громадянства у зв'язку з неписьменністю або фізичними вадами, заява на її прохання складається уповноваженою особою центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, про що на заяві робиться відповідний напис.

Разом із заявою подається документ, що посвідчує особу, або документ, що надає право на в'їзд або виїзд з держави, виданий іноземною державою (за наявності), документ, що засвідчує факт перебування у громадянстві іншої держави (за наявності), або інший документ, що підтверджує інформацію, викладену в заяві. У разі відсутності в особи, яка подає заяву про визнання особою без громадянства, вищезазначених документів за її письмовою згодою проводиться опитування родичів, сусідів або інших осіб (не менше трьох), які можуть підтвердити факти, викладені в заяві.

Особа, яка подає заяву про визнання особою без громадянства, має право на співбесіду з уповноваженими особами центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів.

Особа, яка подає заяву про визнання особою без громадянства, зобов'язана співпрацювати з центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, з'являтися на співбесіди, надавати докази для визнання її особою без громадянства.

Особі, яка подає заяву про визнання особою без громадянства та не володіє українською мовою, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, безоплатно забезпечує перекладача з мови, якою володіє така особа, а також письмовий переклад її документів.

Особа під час подання заяви про визнання особою без громадянства надає свої біометричні дані для їх фіксації.

2. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, протягом шести місяців з дня подання заяви про визнання особою без громадянства на підставі всієї наявної інформації і документів приймає рішення про визнання особою без громадянства або про відмову у визнанні особою без громадянства. Строк розгляду такої заяви може бути подовжений уповноваженою особою центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, до 12 місяців.

Під час розгляду заяви про визнання особою без громадянства центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, вживає необхідних заходів для збору інформації з місця народження такої особи, країн або місць її попереднього постійного та довгострокового проживання, а також з країни, громадянство якої мають члени її сім'ї.

Протягом строку розгляду заяви про визнання особою без громадянства особа вважається такою, яка тимчасово перебуває на території України на законних підставах. Для підтвердження цього особі видається довідка встановленого зразка про звернення за визнанням особою без громадянства.

Якщо під час процедури визнання особою без громадянства з'ясується обставина, що можуть свідчити про наявність умов для визнання особи біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, відповідно до Закону України "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту", розгляд заяви про визнання особою без громадянства зупиняється до завершення розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Залежно від результатів розгляду заяви про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, розгляд заяви про визнання особою без громадянства поновлюється або припиняється.

Якщо під час процедури визнання особою без громадянства з'ясується обставина, що можуть свідчити про належність особи до громадянства України відповідно до Закону України "Про громадянство України", розгляд заяви про визнання особою без громадянства зупиняється до завершення перевірки належності до громадянства України. Залежно від результатів такої перевірки розгляд заяви про визнання особою без громадянства поновлюється або припиняється.

3. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, приймає рішення про відмову у визнанні особою без громадянства у разі, якщо:

особа, яка подала заяву про визнання особою без громадянства, є громадянином України або іншої держави за умови, що її громадянство було визнано компетентним органом цієї держави та заявник був документований відповідно до законодавства цієї держави;

особа, яка подала заяву про визнання особою без громадянства, свідомо подала недійсні (крім документів, що стали недійсними у зв'язку із закінченням строку їх дії), підроблені документи або повідомила про себе неправдиві відомості щодо обставин, які впливають на визначення її статусу;

особа, яка подала заяву про визнання особою без громадянства, вчинила злочин проти миру, воєнний злочин або злочин проти людства, як це визначено міжнародними актами, розробленими з метою недопущення таких злочинів, або скоїла тяжкий злочин неполітичного характеру поза межами країни проживання до того, як вона була допущена у цю країну, або є винною у вчиненні діянь, що суперечать цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй.

Після прийняття рішення про відмову у визнанні особою без громадянства протягом трьох робочих днів центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, направляє особі, яка подала заяву про визнання особою без громадянства, або її законному представнику повідомлення про це із зазначенням підстави відмови відповідно до цього Закону та роз'ясненням порядку оскарження такого рішення.

4. Рішення про відмову у визнанні особою без громадянства може бути оскаржено особою, яка подала заяву про визнання особою без громадянства, або її законним представником до адміністративного суду протягом 20 робочих днів з дня отримання повідомлення про відмову у визнанні особою без громадянства.

У разі якщо особа, яка подала заяву про визнання особою без громадянства, скористалася правом на оскарження, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, продовжує строк дії її довідки про звернення за визнанням особою без громадянства на час до остаточного розгляду її заяви.

У разі якщо особа, яка подала заяву про визнання особою без громадянства, не скористалася правом на оскарження, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, вилучає у неї довідку про звернення за визнанням особою без громадянства, повертає їй оригінали документів, поданих разом із заявою про визнання особою без громадянства (за наявності), та вирішує питання про добровільне або примусове повернення чи примусове видворення.

5. Рішення про визнання особою без громадянства скасовується з підстав, передбачених частиною третьою цієї статті. Після прийняття рішення про скасування рішення про визнання особою без громадянства протягом трьох робочих днів центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, направляє такій особі без громадянства або її законному представнику повідомлення про це із зазначенням підстави скасування відповідно до цього Закону та роз'ясненням порядку оскарження. Рішення про скасування рішення про визнання особою без громадянства може бути оскаржено до адміністративного суду протягом 20 робочих днів з дня отримання особою повідомлення про скасування рішення.

У разі якщо особа, стосовно якої прийнято рішення про скасування рішення про визнання особою без громадянства, скористалася правом на оскарження, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, не вилучає у неї посвідку на тимчасове або постійне проживання та посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон (за наявності) до остаточного вирішення питання про скасування рішення про визнання особою без громадянства.

У разі якщо особа, стосовно якої прийнято рішення про скасування рішення про визнання особою без громадянства, не скористалася правом на оскарження, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, вилучає у неї посвідку на тимчасове або постійне проживання та посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон (за наявності), отримані на підставі рішення про визнання особою без громадянства, та вирішує питання про добровільне або примусове повернення чи примусове видворення.

6. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, веде облік осіб, які звернулися із заявою про визнання особою без громадянства, стосовно яких прийнято рішення про визнання або про відмову у визнанні особою без громадянства та про скасування рішення про визнання особою без громадянства, а також осіб без громадянства, яким видані посвідки на постійне чи тимчасове проживання та посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон відповідно до вимог Закону України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус".

7. Порядок розгляду заяв про визнання особою без громадянства, зразки заяви про визнання особою без громадянства, довідки про звернення за визнанням особою без громадянства встановлюються Кабінетом Міністрів України";

5) абзац четвертий частини першої статті 15 після слова "постійно" доповнити словами "або тимчасово";

б) частину першу статті 19 після слова "постійно" доповнити словами "або тимчасово";

7) у тексті Закону слова "центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері міграції", "центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції" у всіх відмінках замінити словами "центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів" у відповідному відмінку.

5. У Законі України "Про зайнятість населення" (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 24, ст. 243 із наступними змінами):

1) у частині шостій статті 42:

а) пункти 1, 2, 3, 10, 11, 12 після слова "іноземців" доповнити словами "та осіб без громадянства";

б) доповнити пунктом 4¹ такого змісту:

"4¹) осіб, яких визнано особами без громадянства центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів";

2) у статті 42¹:

а) частину першу доповнити пунктом 4 такого змісту:

"4) особи, які подали заяву про визнання особою без громадянства, та особи, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства";

б) у пункті 1 частини третьої слова "іноземним найманим працівникам" замінити словами "іноземцям та особам без громадянства - найманим працівникам";

3) частину другу статті 42² після абзацу шостого доповнити новим абзацом такого змісту:

"б) осіб, які подали заяву про визнання особою без громадянства, та осіб, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства, - копія довідки про звернення за визнанням особою без громадянства".

У зв'язку з цим абзаци сьомий і восьмий вважати відповідно абзацами восьмим і дев'ятим;

4) частину п'яту статті 42⁴ після слів "яка потребує додаткового захисту" доповнити словами "осіб, які подали заяву про визнання особою без громадянства, та осіб, які оскаржують рішення про відмову у визнанні особою без громадянства";

5) у статті 42¹⁰:

а) пункт 3 частини першої викласти в такій редакції:

"3) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, прийняв рішення про визнання іноземця або особи без громадянства біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або особою без громадянства";

б) пункт 7 частини другої викласти в такій редакції:

"7) невикористання іноземцем або особою без громадянства права на оскарження рішення центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, або особою без громадянства, або у разі остаточного вирішення питання про відмову у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, про відмову у визнанні особою без громадянства".

6. У Законі України "Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус" (Відомості Верховної Ради України, 2013 р., № 51, ст. 716; 2016 р., № 34, ст. 593):

1) частину четверту статті 20 після абзацу другого доповнити новим абзацом такого змісту:

"За оформлення посвідки на тимчасове проживання та посвідки на постійне проживання для особи, визнаної центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, особою без громадянства відповідно до статті 6¹ Закону України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" адміністративний збір не справляється".

У зв'язку з цим абзаци третій і четвертий вважати відповідно абзацами четвертим і п'ятим;

2) частину п'яту статті 30 викласти в такій редакції:

"5. Посвідчення особи без громадянства для виїзду за кордон видається на строк дії посвідки на постійне або тимчасове проживання, виданої особі без громадянства".

II. Прикінцеві положення

1. Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування, та вводиться в дію через три місяці з дня набрання ним чинності.

2. Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

3. Кабінету Міністрів України включити інформацію про виконання цього Закону до звіту про хід і результати виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України у 2020 році.

Президент України

В.ЗЕЛЕНСЬКИЙ

**м. Київ
16 червня 2020 року
№ 693-IX**

Публікації документа

- **Голос України** від 17.07.2020 – № 121
- **Офіційний вісник України** від 31.07.2020 – 2020 р., № 59, стор. 11, стаття 1850, код акта 100063/2020
- **Урядовий кур'єр** від 04.08.2020 – № 148
- **Відомості Верховної Ради України** від 30.10.2020 – 2020 р., № 44, стор. 5, стаття 382

